

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

На правах рукопису

ПРОКОПЧУК Вікторія Євгенівна

МЕТОДИЧНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ
ІНСТИТУТІВ УКРАЇНИ У 1945-1991 рр.

/на прикладі суспільних дисциплін/

13.00.01 – теорія та історія педагогіки

А в т о р е ф е р а т

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук

Київ - 1993

Робота виконана у Луцькому державному педагогічному
інституті ім. Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
МАЙБОРОДА В.К.

Офіційні опоненти – доктор педагогічних наук, професор
КОРАЛЬ Л.Г.
– кандидат педагогічних наук, доцент
ЦІКАЛЬСЬКА Г.О.

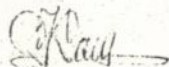
Провідна установа – Прикарпатський університет
ім. Василя Стефаника

Захист відбудеться "31" травня 1993р. о 15 годині
на засіданні спеціалізованої вченої ради К 06В.18.15 у Київ-
ському університеті ім. Тараса Шевченка за адресою: 252601,
м. Київ-1, ІСП, вул. Володимирське, 60, ауд. 333.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Київського
університету ім. Тараса Шевченка.

Автореферат розісланий "29" квітня 1993 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

 С.О. КАВВІН

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Вища школа формує інтелектуальний потенціал народу. Сучасні суспільно-політичні процеси, відродження національної самосвідомості, реалізація принципів Декларації про державний суверенітет, виконання Закону про народну освіту в Україні зумовляють необхідність істотних змін у підготовці педагогічних кадрів. Школі потрібен новий учитель – високоосвічений, творчий, гармонійно розвчений. Державна національна програма відродження освіти констатує, що існуюча система народної освіти в Україні знаходиться у кризовому стані і не виконує завдань, які стоять перед нею в умовах розбудови української державності, культурного та духовного відродження народу. Криза проявляється передусім у невідповідності знань учнів та студентів запитам особистості, суспільним потребам та світовим стандартам, у знеціненні соціального престижу знань та інтелектуальної діяльності.

Сучасний рівень професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів не відповідає вимогам сьогодення. Вищі навчальні заклади недостатньо оперативно реагують на зміни, що відбуваються у середній школі. При аналізі складних проблем сучасності, зокрема суті та причин кризового стану в освіті, в тому числі вищої педагогічної, завжди корисно звернутись до історії. Виходячи із сказаного, особливого значення в сучасних умовах набуває вивчення, узагальнення та критичне осмислення досвіду підготовки майбутніх вчителів у педагогічних вузах України.

У даному дисертаційному дослідженні розглядається ли-

ше одна ланка професійно-педагогічної підготовки студентів, а саме, методична підготовка. Працюючи над цією проблемою, ми ввели термін "методична освіта", яка виступає складовою частиною системи "професійно-педагогічної освіти". Підставою для цього стали визначення, дані у словнику української мови: "освіта - сукупність знань, здобутих у процесі навчання",¹ "підготовка - запас знань, досвід, здобутий у процесі навчання, практичної діяльності".² У педагогічному словнику термін "освіта" визначається як сукупність систематичних знань, вмінь та навичок, поглядів та переконань, а також визначений рівень розвитку пізнавальних сил та практичної підготовки, досягнуті в результаті навчально-виховної роботи".³

Отже, зміст цих термінів дуже близький, що і стало основою їх паралельного вживання. З нашої точки зору, підготовка вчителів до їх майбутньої діяльності здійснюється в ході професійно-педагогічної освіти.

Методична освіта - це система знань, вмінь та навичок, здобутих у процесі вивчення методичних дисциплін та педагогічної практики. Саме вона покликана завершити і, до певної міри, об'єднати знання, вміння та навички, набуті студентами у процесі спеціальної, педагогічної та психологічної ос-

1. Словник української мови: В 10 т. -К.: Наукова думка, 1974. -Т.5. -С.755.
2. Словник української мови: В 10 т. -К.: Наукова думка, 1974. -Т.5. -С.417.
3. Педагогический словарь: в 2-х т. -М.: Изд. АН СССР, 1960. -Т.2. -С.12.

віти. Счевидно, що удосконалювати методичну освіту можна лише на основі визначення її суті та аналізу шляху історичного розвитку.

Таким чином, актуальність даного дослідження зумовлена, з одного боку, вимогами суспільства щодо поліпшення підготовки вчителів, а з другого - недостатнім вивченням методичної освіти як складової частини єдиної системи професійно-педагогічної освіти студентів. Суперечність між рівнем освіти майбутніх вчителів та реальними потребами школи визначає проблему даної дисертації. Важливість, але недостатнє вивчення питань методичної освіти, необхідність дослідити процес її розвитку з метою удосконалення, особисті професійні інтереси дисертанта /викладач методики історії Луцького педінституту/ зумовили вибір теми "Методична освіта студентів педагогічних інститутів України".

Хронологічні рамки дослідження визначено з 1945 р. до 1991 р., коли методична освіта сформувалась та історично розвивалась у єдності з іншими складовими системи професійно-педагогічної освіти. Всі питання розглядаються на прикладі суспільних дисциплін, до викладання яких здійснюють підготовку історичні факультети.

Біля витоків теорії та практики педагогічної освіти стояв великий німецький педагог Адольф Дістервег. Бирішальну роль у справі навчання і виховання підростаючого покоління він відводив вчителю. Саме тому розробка основ професійної підготовки майбутніх педагогів займає значне місце у його науковій спадщині. У своєму "Керівництві до освіти німецьких вчителів" А.Дістервег відмічав: "...він /вчитель/

має бути зразком зрілості, вихованості, якщо не досконалою, то людиною, що прагне досконалості. Ескади цінність школи дорівнюється цінності її вчителя. Відвідавши першу, пізнаєш останнього набагато глибше і ґрунтовніше, ніж в результаті самого детального опису: "Покажи мені своїх учнів, і я побачу тебе".¹

Вагомий внесок у розробку проблем підготовки вчителів зробив російський педагог К.Д.Ушинський. Він розглядав вчителя як людину високоморальну, яка відіграє важливу роль у житті суспільства.

Засновниками теорії та практики професійно-педагогічної освіти в Україні стали: І.Ф.Гринько, В.П.Затонський, М.Зотін, Л.Я.Мамонтов, О.Ф.Музиченко, Я.П.Ряпо, С.О.Сірополко, М.О.Скрипник, І.М.Стещенко, С.Ф.Русова та інші. Великий вплив на розвиток української педагогічної освіти мали праці П.П.Блонського, Н.К.Крупської, А.В.Луначарського, А.Г.Пінкевича, М.М.Покровського, С.Т.Шацького.

Після другої світової війни збагатив новими ідеями науку про вчителя В.О.Сухомлинський. Він підкреслював необхідність глибокого знання науки, яку викладає вчитель, творчого володіння педагогікою та психологією, технікою педагогічної праці та культури мови.

Проблемам професійно-педагогічної освіти присвячені праці О.А.Абдулліної, Ф.Н.Гоноболіна, М.М.Грищенко, Н.В.Кузьміної, І.Т.Огороднікова, О.І.Піскунова, В.К.Розова, Е.О.Сластьоніна, Л.Ф.Спіріна, О.І.Щербакова та інших. Проблеми со-

1. Дистервег А. Руководство к образованию немецких учителей // Избр. пед. соч. - М.: Успедгиз, 1956. - С.203.

ціально-психологічних особливостей студентської та учнівської молоді розглядаються в працях А.М.Алексюка, Я.І.Бурлаки, В.С.Заслуженюка, Л.Г.Коваль, І.С.Кон, Н.В.Кузьміної, В.Т.Лісовського, Н.Г.Ничкало, Г.І.Щукіної. Історія педагогічної освіти відображена в роботах К.І.Васильєва, М.Г.Кушкова, Б.К.Майбороди, Ф.Г.Паначина.

Важливою ланкою у дослідженні історико-теоретичних питань педагогічної освіти стали дисертаційні дослідження В.В.Анісімова, М.Л.Головка, Н.М.Дем"яненко, Т.І.Кобзарєвої, М.О.Лескевича та інших.

Питання методичної освіти студентів педвузів у науково-педагогічній літературі висвітлювались недостатньо. Переважно це статті у збірниках наукових праць та журналах.

Певний інтерес з окремих питань методичної освіти становлять дисертаційні дослідження Т.В.Амельченко, А.С.Буданцева, А.А.Володарської, З.І.Брьоміної, Г.І.Куляпіної, С.К.Кустобасвої, Т.З.Мунавварової, Ю.К.Набочука, І.А.Новік, В.В.Сагарди, Г.Д.Уриставої та інших. Однак вивчення історико-теоретичних питань методичної освіти майбутніх вчителів у педвузах України не проводились.

Об'єктом даного дослідження стала методична освіта студентів у процесі її історичного розвитку /1945-1991 рр./

Предмет - зміст, форми та методи методичної освіти студентів педінститутів України.

Мета дисертаційного дослідження: розглянути методичну освіту як самостійний елемент системи професійно-педагогічної освіти майбутніх вчителів; узагальнити в проблемно-історичному плані досвід та виявити основні тенденції розвитку методичної освіти студентів педінститутів у 1945 -

1991 рр.

Для досягнення поставленої мети в ході дослідження вирішувались такі завдання:

- проаналізувати методичну освіту як самостійний елемент системи професійно-педагогічної освіти студентів, визначити її сутність;
- виділити основні періоди та тенденції розвитку методичної освіти студентів педінститутів України у 1945-1991 рр.;
- визначити рівень сучасної методичної освіти;
- розробити робочу програму та методичні поради з курсу методики викладання історії.

Основними джерелами дослідження стали документи і матеріали Центрального державного архіву вищих органів державної влади і органів державного управління України /ф.2, ф.166, ф.462I/, державного архіву м.Києва /ф.р-346, ф.р-1246/; державних архівів Волинської /ф.376, ф.р-376/, Запорізької /ф.р-2054/, Івано-Франківської /ф.1345, ф.р-1345/, Хмельницької /ф.302, ф.р-302, ф.^{р-302}/_{43С}/ областей, накопичений педвузами досвід методичної підготовки студентів; науково-педагогічна і методична література, навчальні плани та програми учительських і педагогічних інститутів; анкети студентів перших і випускних курсів історичних факультетів Івано-Франківського, Кам"янець-Подільського, Київського, Луцького педінститутів; анкети вчителів суспільних дисциплін шкіл Волинської, Житомирської, Львівської, Рівненської, Тернопільської областей; особистий досвід викладацької діяльності.

Методологічну основу дослідження становлять: теорія наукового пізнання; діалектична єдність національного і загаль-

нолюдського; ідеї про сутність людини /її місце і призначення у світі, свободу особи, духовну культуру, про перспективи розвитку/, а також про комплексний підхід до проблем освіти; діалектика одиничного-часткового-загального.

Здійснюючи дослідження, ми виходили з того, що методична освіта тісно пов'язана з формуванням наукового світогляду, із загально-педагогічною підготовкою, однак має свою специфіку, яка враховується при визначенні засобів, форм і методів формування особистості майбутнього вчителя.

Провідними методами дослідження стали: системний підхід; історико-логічний аналіз архівних документів і матеріалів, науково-педагогічної та методичної літератури, навчальних планів і програм; узагальнення досвіду підготовки вчителів у педагогах України, спостереження; анкетування, індивідуальні та групові бесіди.

Наукова новизна та теоретична значущість роботи полягає у розробці теоретичних основ концепції методичної освіти студентів у педагогічних вузах; визначенні рівня методичної освіти сучасного вчителя; періодизації розвитку методичної освіти у педагогах України за післявоєнний час: перший період - 1945р.-1959р., другий період - 1959р.-1984р., третій період - 1984р.-1991р.; виявленні найважливіших тенденцій розвитку методичної освіти майбутніх вчителів суспільних дисциплін, що мають прогностичну спрямованість і можуть стати основою для розробки науково-теоретичних напрямів досліджень методичної освіти в Україні.

Практична значущість полягає у розробці концепції методичної освіти та системи блочного планування курсу методики історії. Результати дослідження можуть використовуватись

при складанні навчальних планів історичних факультетів та програм з методики викладання історії.

Обґрунтованість та вірогідність результатів базуються на використанні наукового апарату та комплексу методів, відповідних предмету, меті та завданням дисертаційного дослідження.

На захист виносяться:

- визначення сутності методичної освіти студентів, структура змісту, форми та методи здійснення;

- положення і висновки, що характеризують основні тенденції розвитку методичної освіти майбутніх вчителів суспільних дисциплін на історичних факультетах педінститутів України;

- наукове обґрунтування періодів розвитку методичної освіти у 1945-1991 рр.;

- система блочного планування курсу методики викладання історії.

Дослідження проводилось у такі етапи:

Перший - 1980-1985 рр. - підготовчо-емпіричний етап. У центрі уваги знахдилось усвідомлення факторів, що впливають на професійно-педагогічну освіту майбутніх вчителів, вивчення науково-педагогічної літератури.

Другий - 1985-1990 рр. - дослідно-пшуковий етап. Проводилось вивчення архівних документів та матеріалів, науково-методичної літератури та дисертаційних досліджень з обраної проблеми, анкетування студентів історичних факультетів та вчителів суспільних дисциплін.

Третій - 1990-1993 рр. - етап систематизації і узагальнення матеріалів дослідження, впровадження їх у життя.

Результати дисертаційного дослідження пройшли впроба-
цію у виступах на обласному науково-практичному семінарі
"Проблеми формування особистості вчителя та шляхи його під-
готовки до всебічного розвитку учнів" /Луцьк, 1989р./; на ІV
Волинській історико-краєзнавчій конференції "Минуле і суча-
сне Волині. Освіта. Наука. Культура" /Луцьк, 1990р./; на між-
вузівській науково-практичній конференції, присвяченій 90-
річчю від дня народження М.М.Грищенка /Київ, 1991р./; на
Всесоюзній науково-практичній конференції "Методологические
и методические проблемы курса "Человек и общество" в средних
учебных заведениях /Луцьк, 1990р./; на регіональній науково-
практичній конференції "Розвиток педагогічної освіти і науки
в Західних областях України" /Тернопіль, 1990р./; на спіль-
ному засіданні кафедр педагогіки та історії східних слов'ян
Луцького педінституту; в особистій професійній діяльності
дисертанта.

Таким чином, проведене дисертаційне дослідження дає мо-
жливість більш усвідомлено і цілеспрямовано здійснювати ме-
тодичну освіту студентів, що, у свою чергу, позитивно позна-
читься на всій професійно-педагогічній підготовці майбутніх
вчителів.

Дисертація складається з вступу, двох розділів, виснов-
ків, списку використаної літератури та архівних матеріалів,
додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується вибір теми дослідження, роз-
кривається її актуальність, визначаються проблема, предмет,
мета та завдання, наукова новизна, теоретична та практична

значущість дослідження.

У першому розділі "Теоретичні основи методичної освіти студентів" розглядається методична освіта як самостійна система, а також як елемент системи професійно-педагогічної освіти майбутніх вчителів.

Вивчення науково-педагогічної літератури та дисертаційних досліджень показало, що немає єдиного визначення складових частин системи професійно-педагогічної освіти студентів. Спираючись на проведений аналіз та деякий досвід особистої викладацької діяльності, ми пропонуємо таку структуру професійно-педагогічної освіти: соціально-економічна, загальнокультурна, спеціальна, педагогічна, психологічна, методична.

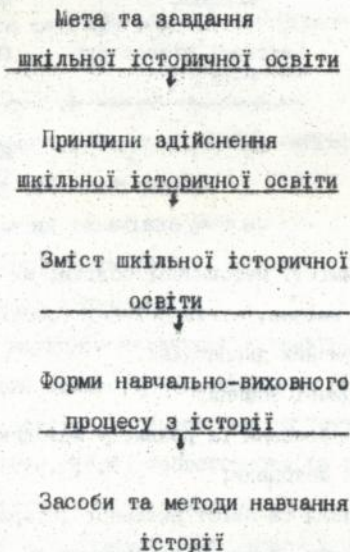
Вказані елементи безпосередньо або опосередковано пов'язані між собою. Їх зміст визначається в основному відповідними циклами наукових дисциплін, що вивчаються як в ході аудиторних занять, так і під час позааудиторних заходів /бесіди за круглим столом, обговорення журнальних статей тощо/. В ході дисертаційного дослідження ми коротко зупинилися на кожному елементі системи професійно-педагогічної освіти студентів і зробили висновок, що успішна підготовка майбутніх вчителів можлива лише у випадку їх гармонійної єдності.

Вищий навчальний заклад не в змозі навчити своїх студентів абсолютно всьому, дати рекомендації на всі випадки життя. Проте забезпечити знання та сформувати вміння, що становлять основу майбутньої професійної діяльності будь-який вуз зобов'язаний. Основним завданням методичної освіти є озброєння студентів знаннями закономірностей навчання та виховання, формування вмінь та навичок практичних дій

здійснення навчально-виховного процесу викладання певного шкільного предмету або предметів. Структуру змісту методичної освіти ми пропонуємо у вигляді послідовного ланцюжка на прикладі шкільної історичної освіти /схема I/.

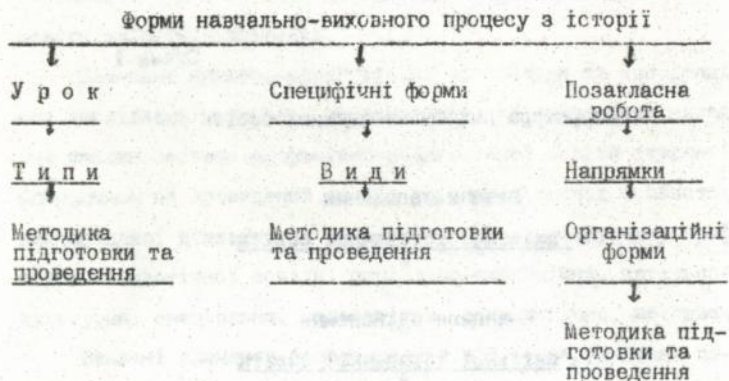
Схема I

Структура змісту методичної освіти

Окремо розглядаються форми навчально-виховного процесу з історії /схема 2/.

Структура форми навчально-виховного процесу з історії

Виходячи із змісту методичної освіти, ми виділили основні знання та вміння, якими повинні володіти студенти /на прикладі історичних дисциплін/.

Основні методичні знання:

- історія становлення та розвитку методики як науки;
- методологія методики;
- мета, завдання та зміст шкільної історичної освіти;
- діючі програми, шкільні підручники та посібники для учнів, методична література;
- процес формування історичних знань;
- методи та прийоми навчання і виховання на уроках історії;
- основні засоби навчання;

- міжпредметні та міжкурсові зв'язки;
- форми організації навчання;
- форми та методи позакласної роботи з історії;
- основні проблеми сучасної методики;
- права і обов'язки вчителя історії.

Основні методичні вміння:

- застосовувати різні методи та прийоми ведення навчально-виховної роботи, спираючись на засоби навчання, як на уроках, так і у позаурочний час;

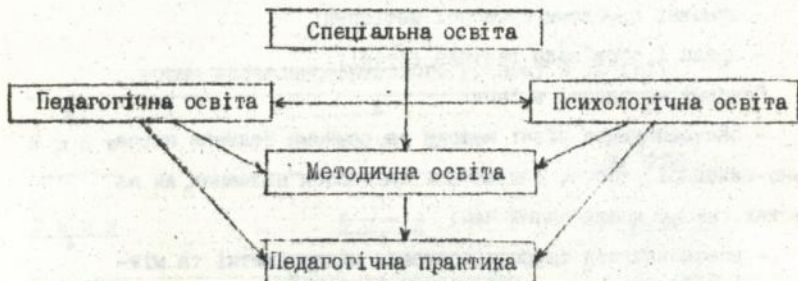
- встановлювати та реалізовувати міжпредметні та міжкурсові зв'язки;

- виготовляти прості наочні посібники;
- готувати і проводити уроки різних типів;
- складати план-конспект уроку;
- оцінювати знання та вміння учнів;
- обладнати шкільний кабінет;
- вести методичні дослідження;
- працювати з науково-методичною літературою.

Отже, послідовно застосовуючи системний підхід, ми розглянули методичну освіту як самостійну систему, а саме: провели аналіз змісту, форм, теоретичного та практичного напрямків, розподіл за роками навчання.

Методична освіта покликана завершувати професійно-педагогічну освіту вчителя-предметника. У схемі 3 визначено її місце у системі професійно-педагогічної освіти, якщо вважати педпрактику критерієм всієї навчально-виховної роботи вузу.

Структура освіти вчителя-предметника

Методична освіта завершує процес формування вчителя-предметника у стінах вузу, об'єднує спеціальну, педагогічну та психологічну освіту. Успішна професійно-педагогічна освіта майбутніх вчителів можлива тільки у її функціонуванні як єдиної педагогічної системи.

Другий розділ "Розвиток методичної освіти студентів у педагогічних інститутах України /1945-1991 рр./", присвячений аналізу змісту, форм та методів підготовки студентів в рамках методичної освіти у вказаний історичний період. До Жовтневої революції відбувалось накопичення та певне осмислення досвіду викладання історії. Методика формувалась як педагогічна наука. Методична освіта студентів робила перші кроки. У XIX ст. та на початку XX ст. вона здійснювалась без відповідних планів та програм, носила, в основному, епізодичний характер.

Після Жовтневої революції відбулась реорганізація освіти, в тому числі вищої педагогічної. Період пошуку нових

форм та методів здійснення навчально-виховного процесу у школі, що розпочався у 1917 р., завершився на початку 30-х років. На основі нової системи історичної освіти розвивалась методика викладання і почала формуватись система методичної освіти студентів педвузів. Аналіз архівних документів та матеріалів, науково-методичної літератури дозволив зробити висновок, що методична освіта, як певна педагогічна система, сформувалась у другій половині 40-х років.

Зміни у кількості академічних годин, відведених на методичну освіту навчальними планами історичних факультетів різних років, ілюструє таблиця I.

Таблиця I

Методичні дисципліни, що вивчались на історичних факультетах педінститутів України

Р і к :	Назва дисципліни	: Кількість
1 :	2	: годин
1 :	2	: 3
1945	Методика викладання історії	50
1949	Методика викладання історії	84
1951	Методика викладання історії з Конституцією СРСР	166
1959	Методика викладання історії	68
1961	Методика викладання історії та основ політичних знань	70
1970	Методика викладання історії	80
	Методика викладання суспільство- знавства	30
1977	Методика викладання історії	70
	Методика викладання суспільство- знавства	40

I	:	2	:	3
1985		Методика викладання історії		90
		Методика викладання суспільство- знавства		50
1987		Методика викладання історії		90
		Методика викладання суспільство- знавства		50
		Методика викладання основ радян- ської держави і права		46
1991 ^I				

Таким чином, кількість годин на вивчення методики викладання історії різна - від 60 до 90 - з тенденцією до поступового зростання. Введення інших методичних дисциплін, звичайно, збільшувало кількість навчального часу та збагачувало зміст методичної освіти.

Порівняльний аналіз програм з методики викладання історії за 1949р., 1954р., 1957р., 1961р., 1970р., 1977р., 1983р. та 1987р., методики викладання суспільствознавства за 1970р., 1977р., 1983р. та 1987р. показав, що їх зміст збагачувався. Це, у свою чергу, ілюструє розвиток самої методики викладання, як педагогічної науки.

На основі проведеного історико-педагогічного дослідження ми виділили у методичній освіті студентів педагогічних інститутів України за післявоєнний час три періоди:

Перший період - 1945-1959рр. - методична освіта сформу-

I. З 1989-1990 навч. року колективи педагогічних вузів набули самостійності у визначенні кількості академічних годин на вивчення того чи іншого предмету. Відповідно, кількість годин, відведених на методичні дисципліни у педінститутах України різна.

валась і розвивалась як певна педагогічна система. У другій половині 40-х років вона складалась з лекцій, практичних занять, заліка, іспита та педпрактики. У 50-х роках додаються лабораторні заняття. Були видані перші навчальні програми та посібники.

Протягом другої половини 40-х і у 50-ті роки гостро відчувалась нестача науково-педагогічних кадрів. У зв'язку з цим до читання курсів методик запрошувались викладачі на умовах погодинної оплати. У 50-х роках поглибилися зв'язки вузів з школами, удосконалювались форми та методи педагогічної практики. Розвиток методичної освіти відбувався екстенсивним шляхом. В цілому вона знаходилась на невисокому рівні. Це пояснювалось слабкою матеріально-технічною базою вузів, недостатньою підготовкою викладачів-методистів, незначною кількістю спеціальної науково-методичної літератури, недосконалістю навчальних програм з методики викладання. Підготовку вчителів здійснювали учительські та педагогічні інститути.

Другий період - 1959-1984рр. - розвиток методичної освіти відбувався екстенсивним шляхом; на історичних факультетах були відкриті додаткові спеціальності: вчитель суспільствознавства, вчитель основ радянської держави та права, вчитель іноземної мови. Засвоєння методик викладання цих предметів в цілому збагатило методичну освіту. За рахунок введення спецкурсів, спецсеінарів, курсових та дипломних робіт розширилась система методичної освіти. Активізувалась студентська пошукова робота. Стабілізувались кадри викладачів методик. Зросла кількість науково-методичної літератури. Посилились зв'язки з школами, що виразилось у проведенні там прак-

тичних занять з методики та вивченні викладачами вузів передового досвіду викладання історії у школах України. З'явилися цікаві позааудиторні форми, а саме: проведення методичних конференцій, зустрічі студентів з кращими вчителями-практиками тощо. В цілому рівень методичної освіти підвищився за рахунок розширення її системи, збільшення кількості науково-методичної та навчальної літератури, накопичення досвіду підготовки студентів. Вчителів суспільних дисциплін готували в основному педінститути та університети.

Третій період - 1984-1991 рр. - методична освіта почала розвиватись інтенсивним шляхом і складалась з лекцій, семінарських, лабораторних та практичних занять, курсових і дипломних робіт, безвідривної та активної педагогічної практики. Всі вказані форми занять в основному проводились на належному рівні. Удосконалювався зміст навчальних програм з методик викладання, зросла кількість науково-методичної та навчальної літератури, що позитивно вплинуло на якість знань з методичних дисциплін. Проте сформованість вмінь здійснення майбутньої вчительської діяльності залишалась на низькому рівні.

Розпочався перехід до активних форм та методів навчання студентів, які стимулювали самостійну пошукову діяльність і розвивали мислення. Прикладом нового типу навчальних занять є ділові ігри, що імітують шкільний урок історії у вузівській аудиторії. Вчителів суспільних дисциплін готували педінститути та університети.

Аналіз розвитку методичної освіти у післявоєнний час дав можливість визначити основні тенденції, а саме:

-залежність від рівня розвитку методичної науки, яка ви-

значає зміст даної освіти;

- зв'язки викладачів та студентів з школами /в різних формах/;

- розвиток методичної освіти відбувався переважно екстенсивним шляхом за рахунок зростання кількісних показників /академічні години, дисципліни, форми/. Тільки у другій половині 80-х років намітилась тенденція переходу до інтенсивних форм та методів навчання студентів, спрямованих на активізацію самостійної пізнавальної діяльності.

Вивчення процесу методичної освіти студентів історичних факультетів з 1945 р. до 1991 р. дозволило виявити позитивний досвід підготовки майбутніх вчителів. Так, протягом 50-60-х років практичні заняття з методики відбувались у школах. В цей же час існувала практика проведення викладачами вузів уроків історії у середніх школах. Це підвищувало методичну майстерність викладачів, що, у свою чергу, позитивно впливало на методичну освіту студентів. Пізніше у 60-70-х роках на історичних факультетах педінститутів України функціонували семінари передового досвіду за участю як вчителів, так і студентів. Систематичне спілкування кращих педагогів-практиків із студентами, обмін думками, вивчення передового досвіду дозволяло майбутнім вчителям глибше пізнавати свою професію.

Використання вказаних форм та методів в сучасних умовах дозволить покращити методичну освіту майбутніх вчителів.

В результаті вивчення стану професійно-педагогічної освіти майбутніх вчителів історії взагалі та методичної зокрема, у педвузах України на початку 90-х років виявлено наступне: відсутні програми та підручники, які відображають

сучасний стан шкільної історичної освіти в Україні; останні програми з методик викладання /1987р./ застаріли; програми з методик викладання другої спеціальності, а саме: вчитель народознавства, шкільного курсу "Людина і суспільство" /методика викладання іноземної мови, як другої спеціальності, залишається/ відсутні. Викладачі складають їх самостійно. З нашої точки зору, ці спроби необхідно оцінити позитивно, проте слід врахувати, що така робота передбачає наявність певного професійного досвіду, а також потребує перевірки на практиці.

Виходячи з сказаного, можна зробити висновок, що доцільніше, на наш погляд, виробити кілька альтернативних програм, перевірених на практиці та затверджених Міністерством освіти з правом творчого використання викладачами на місцях.

На основі анкетування студентів перших та випускних курсів історичних факультетів Івано-Франківського, Кам'янець-Подільського, Київського, Луцького педінститутів, вчителів суспільних дисциплін ряду областей України, бесід, проведених з студентами, викладачами-методистами та вчителями, власних спостережень дисертанта здійснено аналіз сучасного стану методичної освіти, який показав, що її рівень залишається невисоким в основному за рахунок слабкої практичної підготовки. Розпочатий у другій половині 80-х років процес інтенсифікації навчально-виховної роботи вузів тільки набирає силу.

Підготовка педагогічних кадрів незалежної України повинна здійснюватись за рахунок форм і методів, що розвивають самостійне творче мислення студентів. Стосовно методичної освіти, то необхідно забезпечити як теоретичну, так і, головне, практичну підготовку. У зв'язку з цим особливого значення

набувають ділові ігри, що імітують шкільний урок у вузівській аудиторії, безвідривна та активна педагогічна практика.

Головне навантаження у ході методичної освіти виконує вузівський курс методики викладання історії. Враховуючи результати проведеного історико-педагогічного дослідження, ми склали робочу програму та методичні поради для засвоєння цього курсу на основі блочного планування. Зміст методики викладання історії розбито на п'ять блоків. У рамках кожного з них передбачено вивчення певних тем, а також та чи інша форма контролю. Така система дає можливість викладачу постійно бачити реальний рівень набутих методичних знань та вмінь. Дана робоча програма спрямована на формування у студентів вмінь та навичок практичної діяльності. Для цього в більшості занять передбачено виконання різних завдань, проводяться ділові ігри, що імітують шкільний урок, а також запропонована нова форма проведення лабораторних занять.

Узагальнення результатів проведеного дослідження дозволяє зробити такі висновки. Підготовка учительських кадрів здійснюється в процесі професійно-педагогічної освіти, яка є завершеною педагогічною системою. Вона складається з соціально-економічної, загальнокультурної, спеціальної, педагогічної, психологічної та методичної освіти. Вказані елементи з самостійними підсистемами, що тісно взаємодіють.

Методична освіта - це сума знань та вмінь, що становлять основу вчительської діяльності з викладання певного шкільного предмету або предметів. Головна мета - сформувати методичне мислення майбутніх вчителів. Методична освіта покликана завершити її, до певної міри, об'єднати знання та

вміння, набуті студентами у процесі спеціальної, педагогічної та психологічної освіти.

На основі історико-педагогічного аналізу процесу здійснення методичної освіти за післявоєнний період, ми визначили основні періоди та тенденції її розвитку, виділили позитивний досвід.

Анкетування студентів випускних курсів ряду педінститутів України та вчителів суспільних дисциплін середніх шкіл кількох областей, бесіди з викладачами методик та власні спостереження дисертанта дозволили визначити рівень сучасної методичної освіти як слабкий. Підготовка педагогічних кадрів незалежної України повинна здійснюватись за рахунок форм і методів, які розвивають самостійне творче мислення студентів. Головне навантаження у методичній освіті майбутніх вчителів суспільних дисциплін виконує курс методики викладання історії. Враховуючи результати проведеного дослідження, ми склали робочу програму вивчення цього курсу на основі блочного планування.

Не претендуючи на повне висвітлення всіх аспектів досліджуваної теми, вважаємо, що матеріал даної дисертації може стати основою для інших наукових пошуків, спрямованих, в першу чергу, на інтенсифікацію навчально-виховного процесу у вузі, на впровадження форм та методів, що сприяють формуванню мислення студентів. Необхідним є вивчення методичної освіти студентів інших факультетів педагогічних інститутів, що дасть можливість використовувати цей досвід.

Таким чином, проведене дослідження дозволяє відтворити картину становлення, визначити періоди та тенденції розвитку методичної освіти студентів історичних факультетів

педагогічних вузів України, створює основу для дальших педагогічних досліджень.

Основні положення дисертації відображені в таких публікаціях:

1. З історії методичної підготовки майбутніх вчителів на Україні: Тези доповідей науково-практичної конференції "Розвиток педагогічної освіти і науки в Західних областях України". - Тернопіль, 1990. -0,1 д.а.

2. Деякі питання методичної підготовки студентів-істориків: Тези доповідей та повідомлень науково-практичного семінару. "Проблеми формування особистості вчителя та шляхи його підготовки до всебічного розвитку учнів". - Луцьк, 1989. -0,1 д.а. -У співавт.

3. Проблеми методичної підготовки студентів до викладання шкільного курсу "Людина і суспільство":Тези доповідей і повідомлень Всесоюзної науково-практичної конференції "Методологічні і методичні проблеми курсу "Людина і суспільство" у середніх навчальних закладах".-Луцьк,1990.-0,1д.а.-Рос.мовою.

4. Методична підготовка студентів педагогічних інститутів Української РСР в 1945-1960рр./на прикладі історичних факультетів/:Матеріали міжкузівської науково-практичної конференції,присвяченої 70-річчю Київського державного педагогічного інституту ім.О.М.Горького "Науково-педагогічні проблеми підготовки вчителя у вузі". -Київ, 1991. -0,1 д.а.

5. З історії методичної підготовки студентів історичного факультету Луцького педінституту/1945-1990рр./:Тези доповідей і повідомлень ІV Волинської історико-краєзнавчої конференції. - Луцьк, 1990. -0,1 д.а.

6. Методика викладання історії.Робоча програма та методичні поради. - Луцьк, 1993. -1,5 д.а.

220493
Замовлено 435 Тираж 100

Handwritten text at the top of the page, possibly a page number or title, appearing as "Handwritten text at the top of the page".

Handwritten text at the bottom right corner of the page, possibly a page number or date, appearing as "Handwritten text at the bottom right corner".

AB 27.331